

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
1 octombrie st. v.
13 octombrie st. n.

Este în fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 40.

ANUL XXV.
1889.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

Inainte de alegeri.

(Incheiere.)

Președintele *intelimarei* tresări se uită în sus, și nevedând nici-un foc, îngână liniștit de câteva ori »da-nda, da-nda«, aducând la gură un pahar cu vin.

— Domnilor, și ca să ve dovedesc că focul este în mijlocul nostru (la mijlocul lor erau patru sticle mari, cu vin negru) n'am decât să ve întreb: unde sunt proprietarii noștri? La mistere, în brațele hidrei. Unde sunt ceialalți avocați? Unde? Răspun-deți-mi!

- În brațele hidrei, răspuseră ceialalți.
- Unde sunt moșnenii?
- În brațele hidrei!
- Unde sunt cucónele proprietarilor?
- În brațele hidrei!
- Unde sunt avocațesele?
- În brațele hidrei.
- Unde sunt femeile moșnenilor?
- În brațele hidrei?
- Și știți cine învêrtesce misterele aci în Necule?
- Cine? Cine? întrebă cu toții d'odată, redându-se în picioare.

— Fostul judecător, fostul infam, fostul bandit, avocatul Panaiteșcu!

— El va da foc comunei? mormăi, pe gânduri, președintele *intelimarei*.

— El? el? el? răcni Pricor telegrafistul, returnând o sticlă cu vin și ridicând-o atât de repede încât un pic de vin nu fu pierdut, el a aruncat pe proprietari, pe avocați și pe moșneni cu nevestele lor în brațele hidrei? El? Ei bine, domnilor, hotărâți ce e de făcut cu el și voi face!

— Ioane, mai adu patru sticle de vin, mari, negru, și se sub-prefectul ridicând patru degete, dela mâna dreaptă, în sus.

— Acest om trebuie desființat de pe fața pământului, reluă cucóna Ghioliță, retezând aerul cu mâna ca și cum ar fi învêrtit o sabie, séu, séu...

— S'au convertit, și se telegrafistul Pricor învêrtind mâna cu palma închisă ca și cum ar fi tras pe cineva de pěr, dar convertit bine, bine, uite așa, ș'asa, siguramente, bine de tot, nu glumă.

— Convertit, miserabilul! și se doctorul de plasă, care până acum bėuse necontentit, trebuie bine convertit căci a devenit centrul microbilor opozanți.

— Convertit, mișelul mișeilor, și se suprefectul, bėnd al șeptelea pahar cu vin.

— Să-l convertim chiar mâne-seră. strigă telegrafistul; e invitat la onomastica lui Ilie Grecul; sún-

tem cu toții invitați; să mergem cu toții și să-l prindem, siguramente, la un *adică politică* și pac, trosc, pleosc, pac, până l'om converti la pământ.

Așa le vorbi Pricor telegrafistul a căruia mână nu eră întrecută decât de furia cucónei Ghiolița. Și se scărpină în palma dreapta, strigând:

— Ah! Ah! aaaah! de ce nu este aci fostul infam, fostul bandit, să-l convertesc dintr'o singură palmă!

Pré bine, să-l convertim, și se fostul arendaș al tērgului din Necule, să-l convertim, dar decă e vorba să vorbim de politica a mare, eu cum remăiu? Cum remăiu eu cu tērgul arendat în socotela mea dlui președinte al *intelimarei*? Cât perđ eu? Și de ce să perđ când sunt cu ai noștri și me dau de mâni și de picioare dlui Niță și dlui Guvern? Vreu să știu, unde e hidra despotică și unde nu este? Cariera mea de „june tînăr“ este zdrobită de fostul primar, de pré iubitul și pré venerabilul dl Andrin, aici de față, după cum la Slatina se găseșce slugi inaintea *leaderului opțiș*, fostul director general al tutunurilor. Eu în politica știu așa: una și cu una fac doue; bob numărât. Dl Niță e zapciu, doctorul e doctorul plășei, Pricor are poșta, Ciupeiu este la favoruri, dl Andrin este avocat și fiu-seu ajutor de *jude*, și eu păgubaș de tērg; cum s'o învêrtesc, ba nu șteu, cum s'o mai învêrtesc?

Și isprăvind acest discurs, fostul arendaș al tērgului, abia stăpânindu-și resuflarea, puse mâna pe pălărie.

Bêtrânul Andrin se făcuse mic și-și ștergea sudórea de pe fruntea sa galbenă și zbărcită; președintele *intelimarei*, arendașul tērgului îngână: »da-nda, nda-nda« uitându-se la unghii; cucóna Ghiola deschise gura de mai multe ori ca să vorbescă și o închise, scrășnind din dinți, neștiind cum să începă. Doctorul mormăi, înghițind un pahar de vin, »microbii opoziției plutesc în aer, și chiar aci în casa dlui suprefect, cu miriadele de milioane; avocatul Ciupei se întinse de favorite și remăind cu un fir negru și lung, printre degete, îl suflă, uitându-se după el cum că se resueci în aer și se lipi de o sticlă cu vin. Suprefectul, tuși de câteva ori, și deschidēnd gura, tuși din nou, apoi luă cuvēntul:

— Ei, tinerețe! tinerețe! Se vede că ești tînăr. Dis'am noi că nu vei avē tērgul? Il vei avē și dl președinte al *intelimarei* va fi ales primar. Dă *dumnealui* (și arată pe președinte), dăm și noi (și se arată pe el.)

— Așa da, și se entusiasmât fostul arendaș al tērgului.

— Așa da, nda-nda, îngână *intelimarul*, dă *dumnealui* (și întinse degetul arătător asupra suprefec-

tului), dăm și noi (și își întorse degetul drept în mijlocul peptului.) Da-nda, dăm și noi!

Pacea se făcuse; entuziasmul se ridică din nou.

— Și de aceea primejdia fiind mare, începă er suprefectul ameițit de vin și de succesul diplomației sale, primejdia fiind mare, care cu toții o șcim, să ne unim și mâne, chiar mâne séră, să-l convertim pe fostul infam!

— Merită convertire, dișe avocatul Ciupei privind în ochii cucónei Ghiolița, căci învêrteșce mai mult decât mistera politice. Dêcă ați șci, cucónă Ghiolița și dle Niță, dêcă ați șci Pați nimici cu desevrșire de pe fața pământului!

— Ce? strigă cucóna Ghiolița roșindu-se ca para focului, căci șcicia dumneaei ceva. Ce dle Ciupei, spune dle Ciupei, spune îndată căci me »șficsiază« resullarea și me perdeți pe loc, în ochii dvóstră tuturora!

— Spune Ciupei, îți ordon să spui, se resti dl Niță suprefectul, vêrsând d'alungul mesei un păhar cu vin; îți ordon Ciupei, și eu când e primejdie și ordon trebue să spui, chiar dêcă ți-aș ordonă să nu, tot să da. Așă sânt eu: când ordon, ordon!

Suprefectul tăcú. Trânti pumni pe mész, vêrsând un alt păhar cu vin. Toți incremeniră cu ochii în ochii lui Ciupei.

— A scornit vorba de amor, rêsponse Ciupei privind în jos, de nu șciu ce, nu șciu ce fel: . . . amor . . . respingere . . . gelosí . . . el, cucóna Ghiolița . . .

— Cum? strigă cucóna Ghiolița, să se ridice el până la mine?

Și după ce-și mușcă degetele începă să plângă și se repeđi la gâtul suprefectului, diçend:

— Ascultă Niță, ascultă Nițisor, dêcă poți; rěz-bună-me Niță! rěz-bună-me Nițisor!

Ceialalți inmărmuriseră. Cucónei Ghioliței îi veni reu. Și pe când o duceau pe brațe suprefectul și avocatul Ciupei, ea zvâcnia când din mâni când din picióre, și strigă „rěz-bunare! rěz-bunare!“ ca și când ar fi dat chioțe, de și, și ea și ceialalți, erau convinși că cucóna Ghiolița a leșinat.

Suprefectul și avocatul Ciupei duseră pe Ghiolița în camera ei de culcare și o lungiră în pat. Ghiolița zvâcnia mereu când din mâni când din picióre.

— Trebue să-i scótem corsetul, dișe avocatul Ciupei dlui suprefect, bărbatul cucónei Ghiolița.

— Eu nu me pricep, response incurcat suprefectul, tușind de câteva-ori, dar primejdia fiind mare, care cu toții o șcim, dêcă le pricepi tu, dragă Ciupei . . . me îndatorezi, primejdia fiind mare.

Avocatul Ciupei se plecă spre peptul cucónei Ghiolița, un pept tinêr, voinic și tare. Suprefectul convins că el, ca un om »bine crescut« nu trebue să lase adunarea, și mai șciind că Ghiolița leșină cam des, lasă pe Ciupei ca s'o îngrijescă și trecú în salon.

Cum îl vêdură ceialalți, cu toții, jurară că vor rěz-bună pe cucóna Ghiolița.

Avocatul Ciupei veni și el vesel și le spuse:

— Fiți pe pace; e mai bine; a deschis ochii; ne-a poruncit s'o rěz-bunăm.

— S'o rěz-bunăm, da-nda, s'o rěz-bunăm! dișe intelimarul aducându-și aminte că odinioră a vêđut pe cucóna Ghiolița plimbându-se pe lună cu „fostul infam« și cântând »doi ochi am iubit intra mea viétă.“

— S'o rěz-bunăm, mormăi avocatul Andrin, aducându-și aminte că într'un rënd trecend prin zăvoitul cel mare de pe malul Oltului a auđit un »ah și un sărutat« și pândind în capul zăvoiuil a vêđut, cu ochii lui, mai întei pe »fostul infam«, uitându-se în tóte părțile, și apoi pe cucóna Ghiolița.

— S'o rěz-bunăm, dișe doctorul, aducându-și aminte: că acum câteva luni dl Niță nu eră acasă; că el eră la cucóna Ghiolița; că luă cafeua sub mărchiză; că se trată contra microbilor cu rom, după sistemul seu; că a remas stăpân pe sticla cu rom; și că »fostul infam« s'a plimbat cu cuaóna Ghiolița; și că tratându-se prê mult contra microbilor, a adormit cu capul pe mész; și că deșteptându-se n'a mai vêđut nici pe »fostul infam« nici pe cucóna Ghiolița.

— S'o lăzbunăm, inuânără vr'o doi, ameițiți, cu ochii roșii și cu mustățile ude de vin.

— Ve mulțamesc, response suprefectul, ve mulțamesc căci vêđ cât iubiți pe nevêsta mea, pe acest ânger, care cu toții o șciți; și acum jurând cu toții și primejdia fiind mare, să inchinăm.

Erau la a opta päreche de patru sticle cu vin negru. Alte sticle furê aduse; ș-apoi altele, și altele.

Inchinară pentru guvern, pentru prefect, pentru suprefect și pentru cucóna Ghiolița.

— Aici sânt de pälere, dișe intelimarul impleticindu-și limba în gură, da-nda, ca pentru una ca iubita nóstră, cucóna Ghiol-Ghiol-Ghiolița, să inchinăm de trei oli.

După ce inchinară de trei-ori pentru cucóna Ghiolița, suprefectul ordonă avocatului Ciupei, abia impleticind limba în gură:

— Ordon Ciupei, ca aaamic și ca frat-te; ordon; veđi și du-te; află; care cu toții o șciți; veđi și du-te ca s'o veđi, cum, primejdia fiind mare, dêcă Ghiol-Ghiolița este bine; care cu toții; îți ordon ca aaa-mic și ca fra-a-te. Și când, eu, eu Niță Candel, ordon, s'ascultți; să te duci chiar dêcă, chiar dêcă ți-aș diçe să nu, tot să da . . . când ordon, ordon!

Suprefectului i se muiră piciórele și căđu pe scaun.

Avocatul Ciupei, scânteindu-i ochii de bucurie, se sculă în picióre, inghiți un păhar de vin, își neteđi favoritele suriđend și response:

— Când ordoni, dta, dle Niță, chiar să nu, eu tot da; când ordoni, ordoni!

Când cineva, cineva ascultă, bálbăi suprefectul, voinđ să se scóle după scaun și neizbutind, cineva ascultă ca tine, ca tine ajunge, adicătele . . . ajunge departe.

Avocatul Ciupei se duse, inchidend binisor ușa salonului, până atunci uitată deschisă.

D'acum incolo nici unul nu se mai ridică de pe scaun. Un vêtășel, după ce dl suprefect îi dișese »îți ordon« arătându-i sticlele, turnă necontentin vin în păhare. Vorbiau toți d'odată. Doctorul susține teoria microbilor, lăudând vinul ca cel mai bun »anti-anti-antidot contra microbilor cari plutesc în aer, iiii . . . uite așă, cu miliardele de milióne, chiar în casa dlui suprefect«; bêtărul Andrin strigă mereu: »trăescă guvernul! acest guvern care, care nu se chiemă nici așă, nici așă, ci altfel cum am auđit eu, și cum îmi umblă prin gură și nu pot să spui . . . nu că e de rușine, dar nu pot să spui.« Intelimarul, mormăia, »eu primar, domle Niță, da-nda, și panc, toți libertonii la dubă, da-nda.« Telegrafistul Prigor și suprefectul se rătiau unul la altul, de și erau de aceeași părere și chiar de aceleași cuvinte: »fostul infam, convertit, convertit fostul bandit, trosc, pleosc, trosc, trosc, convertit la pământ.«

Mésa cenușie, brodată de cucóna Ghiolița cu galben roșu și albastru, era leórcă de vin.

După o jumătate de cias apărú și avocatul Ciupei, cu ochii umeđi și scânteetori, cu obrazii rumeni și aședundu-se lângă dl Niță suprefectul, îi dișe:

— Să n'ai nici o grije. Dórmee ca un copilaș.

— Bravo Ciupei, response suprefectul legănându-și capul, fără voe, la drépta, la stânga, înainte și

indărēt, vin să te sărut Ciupei, vĕd că, vĕd că-mi, vĕd că-mi ești, acum vĕd că-mi ești amic.

Suprefectul, după ce se izbi în nas voind să-și ștergă lăcrămile de bucurie, sărută pe Ciupei.

Intelimarul adormise cu capul pe mĕsă și orcăia; bĕtrănul Andrin se izbi cu capul în piept; fostul arendaș al tĕrgului, răsturnat pe o canapea, scupă scrumul țigaretii căci o băgase cu focul în gură. Ceialalți abia vedeau să ducă paharul la gură; doctorul cu capul trântit pe mĕsă, cu ochii închiși, mormăia: »microbi, microbism, materialism, și chiar Dumneșeu este un imens microb compus, iiii... din miliarde de milioane de microbi, de aceea este infinit, etern și pretutindeni.»

Numai Pricor și Ciupei se ținea bine; suprefectul bea încă și voiă să vorbească.

— Să-l convertim chiar mâne sĕră la mĕsa grecului, țise Pricor.

— Da, respunse Ciupei, inghițând un pahar cu vin.

— Eu, eu, ingănă suprefectul, învĕrtind capul ca și cum ar fi fost un bulgăre de pământ infipt într'un vĕrf de neua, eu nu, nu pot, nu pot nimic decât, decât și, și să-l pui de pa, de pață nopții în co, în comună.

— Bravo, dle Niță, bravo idee! respunșĕră ceialalți doi.

— Eu, eu, mormăi suprefectul cu un glas stĭns, eu nu pot nimic ca supre, ca suprefect decât să-l, să-l mătur din, din co...

— Din comună, respunșĕră ceialalți doi.

— Da, șopti suprefectul, și ne mai izbutind să spuĕ ceva, arată cu mâna d'alungul peptului, închișĕnd ochii.

— Il arde, șopti Pricor.

— Il arde, respunse încet Ciupei.

— Dle Niță, să ve punem p' o canapea? țise Pricor.

Suprefectul dădĕ din cap.

— Pe fostul inflam...

Suprefectul dădĕ din cap.

— Chiar mâne sĕră...

Suprefectul dădĕ din cap și închise ochii.

Toți cu toții au adormit. Unii pufue, alții orcăe. E trei din nĕpte.

Afară s'aud ștrejarii, strigând prelung, unul după altul: »Cine-i acoloo? cine-i acoloo?»

A treia țĕ, de diminĕță, s'a răspândit zvonul în sat, că fostul judecătĕr, avocatul Panaitescu, „a mânecat o sfântă de bătae, sor cu mĕrtea, din care nuse șĕie d' o scăpă.»

Fostul judecătĕr este „fostul infam.“

L'au convertit!

De la Vrancea.

P o e t u l .

Local pe cărți, cu dorul de-a merge înainte,
Stă nopți întregi, stă țĕle și 'nvĕță liniștit,
Frământă trup și suflet, voind să țĭnă minte,
Dar... mâne, uită totul din câte a citit.

Nebun de supĕrare că nu pĕte să 'nvețe,
Se duce să-și inĕce durerea lui în vin;
La mese stău ființe cu ochi, cu frunți, cu fețe
Pe care se revarsă al vițĭului venin.

Desgustul îl înĕcă! Rușine! degradare!
Încĕcă ăr cu cartea, — încĕcă înzădar!

Ia ărăș cupa 'n mână; — aceeaș deșteplare,
Aceaș ironie, acelaș gând amar.

Amorul e scăparea!.. găseșce o ființă,
Il face ațĭ să uite desgustul încercat, —
Dar... mâne-l părăseșce!.. Durere! suferință!
Adio fericirea ce-o clipă a visat!

Familia e totul! — În casă se închide;
Dar viĕța-i uniformă. — Căminul conjugal,
O țĕ, o să tāmână cu dragăste-i, surĭde,
Apoi urĭtul vine neînțeles, fatal.

Lipsit d'ori-ce voință, c'așă-i făcut din fire,
Pitic, fără putere, cu doruri de atlet,
Alĕrgă tĕtă viĕța să dea de fericire
Și umple lumea 'ntrĕgă cu visu-i pe poet.

Poet! ciudată fire, nedeslușită bine,
Poet, — un sfinx, cu suflet de lume nepĕtruns,
Poet! — În loc de sânge îi circulă prin vine,
Un foc fără de nume, misterios și-ascuns!

27 aprilie 1889.

Carol Scrob.

Căldura aerului, termometrele.

(Incheiere)

Decă se caută acum raporturile de temperatură din diferitele zone ale pământului, se constată, cumcă la ecvator, unde ziua este peste întreg anul egală cu nĕptea, variațiunile anuale de temperatură nu pot să fie decât de tot neînsemnate și caracterni anutimpurilor nu se cunĕșce de loc. Inse îndată ce trecem peste tropi în zonele stimperate, variațiunea începe a creșce în proporțiune cu lățimea geografică. Ca urmare a acestor variațiuni sĭnt cele 4 anutimpuri resp. diferințele însemnate de temperatură, ce caracterisĕză pe acele anutimpuri. Ca exemple vom cită diferințele anuale de temperatură din Nășĕud: carele se află la o lățime de 57°17'15". Aici temperatura mediă anuală este 8.2°C., ăr temperatura maximală în timp de vĕră 32.0°C. și minimală erna — 22.3°. va să țĕică o variațiune între estrema de 64.3°C. Diferința între mediele lunare a lunilor celor mai reci de erna (decembre s. ianuarie) și între a celor mai calde (iulie) este de circa 15.5°C. din luna lui ianuarie temperatura începe a creșce până în iulie, când ajunge maximul, de aci începe a decesce până în decembre, când ajunge minimul. Lunile: decembre, ianuarie și februarie sĭnt cele mai reci și le numim luni de erna. ăr lunile: iunie, iulie și august sĭnt cele mai calde, compun vĕra, și lunile martie, aprilie, maiu primăvĕra și septembre, octombre și novembre tĕmna.

Și decă se cercetĕză temperatura în zonele polare, se constată, cumcă cu cât ne apropiăm mai mult spre poli, cu atăta decesc țĕlele peste erna, sĕrele abia se înalță puțin peste orizont, ăr recĕla creșce cu atăta mai tare și durĕză timp mai îndelungat, adecă aci erna este fĕrte lungă. Precând noi avem primăvĕră și tĕmnă pe acolo este tot erna din causă că căldura acolo este cu mult mai mică decât să pĕtă topi masele cele immense de mari de nea și de gheață, sĕu de a împedĕcă înghețarea apei. Vĕra inse este fĕrte scurtă, de și țĕlele sĭnt fĕrte mari, fiind că rații de căldură cad fĕrte peșĕ, căldura nu capĕtă destulă putere și de aceea diferința între căldura de peste erna și cea de peste vĕră nu este însemnată.

4) *Variațiunile cauzate prin referințele climatice.*

Până aci am învățat a cunoaște variațiunile căldurii de pe pământ prin raportul de insolațiune în decursul unui an, prin insolațiunea de peste Ți, și variațiunile cauzate în anutimpuri. Afară de acestea mai sînt și alte impregiurări, cari fac ca căldura să varieze și acestea compun așa numitele referințe climatice, cari sînt de cea mai mare însemnătate pentru știința meteorologică.

Tote variațiunile anuale și de Ți ale temperaturii aerului ar trebui să fie deplin regulate și uniforme pe toate punctele, ce se află la aceeași lățime geografică. Și așa ar și fi, decă pământul s'ar afla peste întregă suprafața sa homogen, adecă nu ar fi deosebire între uscat și mare, între munți și șesuri, între pământ acoperit cu păduri și vegetațiuni, și între pământ gol și steril; așa ar fi, decă efectele insolațiunii nu ar fi micșorate și modificate prin norii, ce se mișcă mereu prin aer, și decă căldura nu ar fi purtată din un loc în altul prin vânturi și prin curenții marini. Inse de ore-ce toți acești factori modificatori de efectele căldurii existe în faptă, de aceea vedem că temperatura aerului variază pe aceeași lățime geografică. Spre a ne convinge despre asta vom cită câteva exemple: *Newyork* și cu *Neapolea* se află la aceeași lățime geografică, adecă 41° l. n., și cu toate acestea media anuale de căldură este în *Neapole* 12.25°C , precând în *Newyork* numai 8.7°C , va să dică aci temperaturile medie anuale se au circa ca 2: 3. Contrar la acēta mai cităm altesemplu: *Quebec*, un oraș în *Granada* ostică (*America nordică*) se află la lățime geografică de 47° , Țr *Christiania*, capitala *Norvegiei*, la 60° și cu toate acestea media anuale de temperatură este aproape egale, la *Christiania* 4.2° și la *Quebec* 4.4°C , de și diferența în lățimea geografică este de 13° . De aci rezultă că altă climă este pe continente și alta pe mare.

Dar chiar în unul și același punct geografic variază temperatura din aceleși Țile din diferiți ani. În 22 ianuarie 1864 a fost media temperaturii de Ți 8.5°R , Țr în 1850 tot în acēstă Ți a fost media de Ți -14°R .* Dar astfel de exemple se constată la fiecare observator meteorologic. Se pȚte afirmă, cumcă sînt excepțiuni acele casuri cȚnd mediile de Ți sînt egale în aceleași Țile și în acelaș loc din mai mulți ani.

Aceste anomalii ne dovedesc, cumcă căldura aerului atmosferic nu atȚrnă numai dela insolațiune, ci și dela alți factori schimbăcioși, cari au o puternică influință, de unde se vede, cumcă decă voim se aflăm fluctuațiunile temperaturilor anuale și de Ți și decă voim să determinăm raporturile climatice ale unei țeri, nu ne putem mulțumi cu contemplațiuni teoretice.

AdevȚrata distribuire a căldurii de pe fața pământului nu se pȚte constată decă numai prin mulțime de neinterupte observări. Nicăire în nici o știință naturală nu se pȚte aplică metoda de inducțiune cu succes așa strălucit ca aci și în genere ca în știința meteorologică.

Pentru a află distribuirea căldurii pe pământ s'au introdus eruarea valorilor medie de Ți, de lună și de an. Pentru a ne putea orientă în privința distribuiri căldurii pe pământ, *Alex. Humboldt* a introdus construirea de *charte* în cari se însemnă toate punctele de aceeași temperatură mediă anuale sȚu lunară, cari puncte se reunesc prin linii *Isotherme anuale sȚu lunare*.

5) *Instrumentele pentru mȚsurarea căldurii.*

Inainte de a trece la modul cum să se studieze căldura dela suprafața pământului și inainte de a ana-

* Dr. Joh. Müller, Lehrbuch der kosmischen Physik, p. 427.

lisă rezultatele dobȚndite pȚnă acuma, ne vom opri puțin la instrumentele pusȚ în serviciul acestui studiu.

Schimbarea temperaturii aerului a fost cunoscută în toate timpurile și de cȚtră toate popȚrele. Și popȚrele cele mai vechi șicēau cumcă în părțile sudice, adecă spre ecvator este cald, Țr în cele nordice este rece. Herodot ne povestȚșee, cumcă în țȚrile ce se află spre nord dela țȚra *Schiților* marea este înghețiată și pământul acoperit cu nea. Conceptele despre cald, căldură, rece, frig, ger etc. le-au avut Țmenii dela început numai cȚt acele concepte au fost foarte relative, precum sînt și astȚȚi, pȚnă cȚnd nu s'au inventat instrumente speciale, cari să servȚșcă de mesurătoare constante.

Un astfel de instrument abia s'a inventat în sută a 17. Ansă la acēstă invențiune a dat următorul experiment ce l'a făcut *Cornelius Drebbel* din *Alkmar* la 1603 și pe care l'a descris la 1604.

Drebbel a luat un balon de sticlă prolongit în o țȚve deschisă, l'a inferbintat bine și apoi l'a băgat cu capȚtul cel deschis al țȚvei în un vas cu spirite de vin. După aceea a lȚsat să se recȚșcă pȚreții balonului și a țȚvei și cu dȚnșii și a aerului din balon și din țȚve în urma cȚrei rȚciri s'a suit spiritul de vin din țȚve.* Acest aparat inse neavȚnd o scală regulată între douȚ puncte stabile, nu se putea folosi la facerea de mȚsurări precise pentru că scalele ce i se aplicau erau arbitrare. Cu toate acestea a fost introdus mai ales în *Italia nordică* unde s'a aflat punctul de înghețare prin *Academia del Cimento* din *Florenția* în frunte cu renumitul fisic și astronom *Galileo Galilei*.

S'au luat niște balȚne mici prolongite în niște țȚevi strimte, s'au umplut cu alcool și apoi s'au închis țȚevile în capȚte. BalȚnele astfel umplute s'au băgat în un vas cu omet sȚu cu ghiatȚă. Alcoolul în urma rȚceleii s'a contras pȚnă la un punct ce s'a însemnat și carele este punctul lui de înghețare. Mai trebuia acuma al doilea punct, punctul de ferbere.

Acest punct l'a propus mai intȚi *Halley* la 1693 pe baza experimentelor sale făcute la 1688 și anume dȚnsul recomandă ca termometrele să se construiȚșcă din alcool și punctul la care ferbe alcoolul să se ia drept punct de ferbere sȚu al doilea punct dela scală termometrică.

La 1703 a propus *Guillaume Amontons* (1663—1705) pentru termometrul sȚu de aer ca punct de ferbere punctul la care apa incepe a ferbe pe care l'a aflat dȚnsul a fi mai constant.

După ce s'au statorit punctele de înghețare și de ferbere, necesare pentru o scală termometrică constantă, a venit fisicul holandez *Daniel Gabriel Fahrenheit* (1686—1736) și a propus de substanță termometrică *Mercuriul*. DȚnsul a și construit la 1715 un termometru mercurial cu o scală de 212° însemnȚnd punctul de ferbere cu 212° Țr cel de înghețare cu 32° adecă cu o distanță de 180° între ambele aceste puncte. Acest termometru și astȚȚi se mai întrebuintȚă în *Anglia* și în *America*.

La 1740 a construit francezul *René Antonie Ferchault de Réaumur* (1683—1757) alt sistem de termometru împȚrȚind scala termometrică în 80° . Acesta este și astȚȚi folosit mult în *Germania* și *Austro-Ungaria*.

* În timpul mai recente mulți fisici dispută paternitatea lui *Drebbel* de a fi inventat primul termometru, atribuind acest merit lui *Galilei*. Se susține cumcă *G. Galilei* s'a folosit de acest instrument la prelegerile sale încă în anul 1597 și cumcă *Galilei* a arȚtat acest instrument încă în 1603 lui *Pater Castell* adecă în acel an cȚnd alȚii susțin cȚ *Drebbel* a făcut primele experimente. VeȚi: Dr. Ferd. Rosenberger *Geschichte der Physik*, II, 18.

ETĂ MAMĂ!

La 1742 fisicul svedian din Upsala Anders Celsius a propus mercuriul de substanță termometrică inse deodată și împărțirea scalei termometrice în 100°. Acest sistem s'a introdus mai întâiu în Franța putem afirma că este exclusiv acceptat în știință și în deosebi în știința meteorologică ca cel mai practic.

În știința meteorologică se folosesc astăzi la determinarea căldurii atmosferice termometrele mercuriale sist. Celsius său de 100° afară de cazul când temperatura aerului scade peste -39°, precum se întâmplă în regiunile polare, când mercuriul se solidifică și prin urmare nu mai poate corespunde scopului. În acest caz se folosește termometrul alcoolic.

Afară de aceste termometre se mai folosesc în meteorologie și alte instrumente la determinarea temperaturii.

Dr. A. P. Alexi.

Limbistică comparativă asupra rădăcinei: cad.

(Urmare.)

1. *Cad* ce înseamnă cap, înseamnă și funcțiunile, însușirile activitățile capului, — frumusețile, și înfrumusețările capului; mai departe afectele, virtuțile inimii: cap rădăcina, de aci latinește: capio, it. capisco, rom. pricep (pri= e prepozițiune cep e din cap); a căpia rom. a nebuni.

Cadnav și cadno la galli și scoți înseamnă: a) șiret, om șiret; b) vulpe, pentru că acest animal e șiret, vielén, înșelător. Voiu înșiră cuvintele după ambele concepte.

Ad a) Chotil bs. șiret, priceput. Khady la arabi, înșelător: khadda ar. înșelătură mare. Ketta la finni șiret. Kutrejos ung. astut, vielén, șiret; chytrel pol. șiret. ad b) Kettu la finni vulpe, kothuris la greci după Hesechius, vulpe. — Cadw la galli a fi precaut, a examina, a descoperi, și după Bullet de aci purcede lat. caveo; din cadu a remas d afară dar revine strămutat în t in: cautus, precautus și a diftongit în au; — dar la latini vine și nediftoingit în: cate înțelepțește, catus înțelept, chetas sanscr. spirit, chit a cugeta, citta minte, inimă.

Din acest cadw, din care e latinul cautus la noi se află verbul: eu *caut* a) cu referință la spirit, a scrută, a cercetă, a examina; a îngriji. b) Cu referință la ochi, a vedea, a se uita, și de aci: *căutătoare*, adecă oglindă. — În aceste înțelese aflăm rădăcina cad=cat și la alte popore. Catar bs. a căută, a considera, a măsura cu cugetul; cator bs. a vedea. Cato în glosariile vechi a combina, a examina, a considera, — apoi a privi, a vedea. — Catiller la fr. vechi, asemenea cu 2 înțelese. Dar la noi în loc de cautare se află și nediftoingit în: *cotare* («Gutinul» nr. 7.) — Katsce și katso la finni: căutare = privire vedere; katsime la finni: căutătoare, oglindă. Dar la noi verbul a căută și a mai lătit înțelesul: c) timpuri rele, în anul acesta nu am avut nici o căutare = câștig, venit; d) caută-mi cerceii perduți; caută-mi pălăria, (conceptul cu nemț, suchen ung. keresni.) Tot din cad—cat avem verbul sinonim: a *cotroci* a) a căută cu spiritul adecă a scrută, de unde *scrotocire* b) a căută între obiecte, a scormăni; în înțelesul din urmă katorászni la unguri. Tot din cad avem: a *cadruhu*, adecă a căută între obiecte, a budului, a scormoni, asemenea identic cu ung. katorászni; *eră kacsingatni* (katyingatni) ung. a căută cu ochi amoroși, — a face semn cu ochii, stă mai aproape de: a căută cu înțelesul de a privi; kutatni ung. are înțeles și de a

căută pe un lotru, ceva în pământ etc. Kit sanscr. a vedea, a cerne (cu mintea.)

Acuma voiu nisui ca să grupez cuvintele celelalte după înțelese identice respective sinonime.

Cadoc g. înțelept, priceput: chotil bs. înțelept, priceput; 2) șiret. Cate lat. înțelepțește, catus înțelept. Cit la boemi înțeles, simț; kajtse la finni prundintă. — (Veți căiță.) Kūta sanscr. celaină.

Chutti bs. a cultivă (din cat=cap colo latin) a dressă, a îndreptă pe cineva. Csodálni ung. me mir, me minunez; kedély ung. între altele: starea spirituală, sufletescă, cutaze bs. cugetător. Kayton la albanezi: cugetare, cuider fr. a crede, a opiniună, Khathyr la arabi spirit, memorie: khathyre la perși ideă, cuget, kuytun la memorie. — Khuso bs. fantomă, fantasiă (fan=ban alb.=cap); inchipuire (chip=cap.) Kutatni ung. a) a scrută (s—cor=cap) atare știință, viața unui popor etc., deci kutatni nu poate să vină din kut=fântână, b) kutatni a căută (veți mai sus.)

Chede bs. intențiune, scop; sceda it. plan, proiect; khathyre la perși proiect.

Khathyr la perși inimă; kedv ung. via bună, plăcere, inimă cătră ceva; kedély ung. inimă, starea bună ori rea a inimii, kedves iubit, plăcut. Skytalizo gr. a avea poftă desfrânată.

Kuita bs. grije, îngrijire, kajtse la finni îngrijire; kuydes la alb. grije, skedros gr. grije, îngrijire. — Hut nemț. pază, grije; hütten a păzi, a îngriji, a căută, de a scuti de ceva, kaati la finni căpășinos, cerbicos; khodnann la perși fălos, fudul, măreț, arrogant; hettyke ung. fălos, măreț; — hatir ture. grație (din o rădăcină cu grandis lat. mare); favore.

Cadr br. frumos, înfrumusețat; chotilla bs. frumos, mândru, plăcut, chitit; katharior gr. frumos, chitit, curat; *chitaș* rom. om chitit, frumos, înfrumusețat, împodobit; me *chitesc*, me înfrumusețez; b) eu *chitesc* îndrept, reparaz ceva; sau înfrumusețez pe cineva.

Kutsoig alb. dialectul gegic, cutéz, vitéz, îndrept; kuturiz alb. geg. eu cutez, deci *cutezare* rom. a n'avea frică, a merge cu vitejie; *cutezător*, întrepidus.

Katel la finni ciudă, pizmă; cotis, coteus în glosariile vechi: pizmă, mânia; kotos gr. pizmă, ciudă, skytros gr. (din Skyta cap) mânia, moros, murmurător. De aci se ține; *ciuda* rom. pizmă, mânia; fetei îi ciudă pe Petru, că n'a jucat cu ea, — că a luat pe altu etc. (Ciuda rom. nu e identic nici sinonim cu măgiarul csoda, csuda ce înseamnă: minune, miracul. monștru ce e în legătură cu cud boem. se miră.)

Afecte cu înțeles contrar: Codardo it. fricos, ignav; cuita bs. în al doile înțeles; îngrijire, frică. Schaudern (s—caud) nemț. a se îngrozii, înfricoșă. Cad sanscr. a fi beat, — ciudliv sêrb. fricos.

Khatha la arabi smintă (din mens minte) erore, rătăcire, păcat; kotyagolni și kotologni ung. a rătăci. a umbla fără de cap, în erore; a fi în erore; kutylô ung. prost, simplu (la cap.) Scotomia it. amețire.

Să venim la conceptul de: cad=sânt curat așa sufletește precum trușește. Cad g. curat: cadt, caidh, caith în gallica: sânt, curat; catha în gallica serviciu divin. Caidhni în gallica fecior curat, feciôră curată; catarrhe fr. katarrh nemț. cătar, trônă, ce e în legătură cu grec. kathairo, curățese, pentru că prin katarrh, trupul se curată de suciri rele. Cutsardea bs. necurat, înceste fr. fără curățenia de sânge; desfcioria. Cauditi boem. a curăți; guds, gudus arab. sântire; qudsii arab. sânt, sacru, curat. Kathairo gr. are înțeles și de: curățese în înțeles religios, curățese de păcate. Katharios gr. curat, frumos, chitit, gătit. Katharos curat în totă privința. *Katherina* nume grecesc din kath curat, er=tare, mult; in, om, muiere; deci feciôră curată. De aci se ține kotorni ung. a cu-

răți, a mătură în casă; Kazirod pol. necurat, necurățit, fără curățenie (cad=kaz.)*

IV. Cad, tot ce acopere.

Cad și cadw la galli tot ce acopere, séu astrucă, tot ce înveleie, ce îmbracă, ce apără, ce scutește. Mai înteu conceptul în înțeles general. Cadw și cwd g. scut, ce scutește, ce acopere, apără. Kat în sanscrita a luă impregiur, a înveleii. Katta la finni a acoperi, a astrucă. Coud br. cot, loc de ascuns; cuda g. cudio br. și g. a acoperi, a ascunde; cudd g. acoperit; loc secret: b) activitatea de acoperire de scutire; cuddfa g. loc de ascuns, de scutire (fa=loc) e) mormânt; cuddiedig g. ascuns, mistic, misterios, — cuddiodog g. acoperit, ascuns; scudo it. scut; scudelto it. scut mic, escudo sp. scut.

Cata și chata; catus și chatus în glosariile vechi mașină de resboiu pentru de a acoperi pe lucrători, spărgători de ziduri etc., chat fr. tot aceea; catam la arabi a acoperi, a ascunde; kata la finni acoperiș (de casă, de olă etc.) katta la finni a acoperi. Cetra bs. scut; keestho gr. a acoperi, a ascunde; skiut alb. scut; cot rom. loc de ascuns (în cot după cuptoriu) cot g. tot ce acopere; cotun irl. scut; cotrocesc (Dicț. Ac. R.) rom. acoper, astruc, astup; kot la islandezi și în remica pavăză de pept (cuirasse fr.); kotkat boem. scut pentru cavalerie; kätkö la finni loc ascuns. Kud și katt snscr. a acoperi, scadus goth. Schattan nemț, umbră.

Cuta, cutea, cutis, cutt, cwt g. tot ce acopere, înveleie; cuta, cutaff br. vechiu a acoperi, a ascunde; cuter br. a acoperi, a ascunde. Scutum lat. scut, pavăză. Scutul ostașilor a fost de lemu, uneori acoperit cu pele, mai târziu întărit cu metal, rădăcina *cut* dă un înțeles comun de scutire (și nu din cutis pele séu cad—cut lemn); skouton gr. scut; *deci scut rom. scutire rom. scutec rom. o materie de pânză; de lână ca un petec mai mărișor, în care se înveleie copilul mic, séu ce se pune sub el; (ec din scutec e sufix de diminutiv.) Kuttog ung. se ascunde; Schutz (s—cut) nemț. scut în înțeles scutire, schützen a scuti.*

Să vedem acum cad cu conceptul de a acoperi, în cuvinte speciale.

1) *Cad* înseamnă pěr și sinonim, ce acopere pelea ómenilor și animalelor, cu asemenea concept, lățit și la plante, și la alte obiecte.

Caitun irl. pěr de animal selbatec; catarzo it. mătășă pěrósă, flocoșă; ceda la bs. mătășă (ca trecut în s și d în t, din ceda la latini: seta nemț. diftongit seide, setosus lat. fin. pěrós.) Cadiva sěr. Catifea. Cead irl. centim, sutime; ked irl. o sută. — Adevărat, că la polont setka e o sută; setnina număr de o sută, setnia rusește, centuria; setnic căpitan, sutăș. Dar pe lângă cele arătate în text, aflăm cyth la galli, citisium în glosariile vechi, și cyth=cit la greci s'a strămutat în: sitos rom. jît=grâu, de unde jitaru; — așa vėdurăm ciuta și șuta; în urmă la cuvėntul șutu s'a putut formă fără influință slavenă. — Ceden la galli pěr nou, dela început, fin., cedenog g. acoperit de pěr; cedor g. pěr tiněr; Hede, Heide nemț pěr, lână, codenna it. pele de porc, cethabe la bs. o mătășă fină de haine; cetathcu bs. materie cu pěr mare, lung. Coto bs. pămucă, bumbac (Baunwolle) coton fr. cotone it. cotton, angl. cottwn la galli, — kitaj ung. pânză, materie de coton; kocz (kotz) ung. pěr, lână lungă; kotzos ung. lános, pěrós, coudrer fr. a băgă peile în apă; cudyn g. pěr, floe; kaudet boem.

* După Bulet, castus latin purcede din rădăcina cad, curat strămutându-se d în s. (Veđi custură.) Din castus e a trecut în g și se reafliă în: Augustus; au=ab, af, ap, av, mare, nalt; preclar Augustus tare curat, prė curat, — prė sacru, în traducere: sanctissimus.

călt, kutner boem. lână pentru postav séu pănură. Skutina boem. pěr de porc; tufă de pěr. Kitnos sěr. tufos, kutyine lână, călt.

Materiele, obiectele, ce se fac din pěr, lână le voi înșiră mai în jos sub 3.)

2) *Cad* înseamnă pele.

Pelea e ce acopere trupul omului și al animalelor; și alte obiecte de pele.

Caite irl. belit, tras de pele; kaatu finn. pele de mnel; kaczagány (katzagány) ung. pelea de felurite animale selbatece, ce purtau strămoșii măghiarilor pe spate. C trece în h, a se diftongesece, Haut nemț. pele. Kette, ketto la finni, a beli, adevăc a trage pelea.

Cota bs. cotea bs. curea (e din pele); cotenna it. pele; codenna și cotica it. pele de porc. Scotennare it. a trage pelea, a beli (==a peli.) Cutambule fr. verme de pele; cutannée fr. morb de pele; cuticule fr. peliță. Cute it. pele, cuticula it. pele mică; cutis lat. pele. Kütteg ung. bółă de pele, lepră; küesög (kütsög) ung. curėua de pe fruntea calului.* Scutica lat. ađi se traduce cu sbiciu de pele, de și la inceput a avut înțelesul de: nuea, deci cad=cut arbore, *ica* diminutiv. Skytos gr. pele, skytoo gr. belesc, trag pelea.

(Va urmă.)

Dr. At. M. Marienescu.

Doine populare.

Din giurul Clușului.

Auđit-am bade eu
Că la mă-ta-i pare reu
Pentru că te jubesc eu;
Spune bade maică-ta
Să 'ngrădescă grădina
Tot cu lin și cu pelin.
Noi să nu ne 'ntălnim,
Numai sâmbăta odată,
Dumineca điua tótă,
Vinerea de doue ori
'N sėptėmăna-adesse ori.

Mândră, mândrulița mea,
Nu gândi că te-am urit,
Pentru ca-aseră n'am venit,
N'am venit, că n'am putut,
C'a fost seră 'ntunecósă
Și cărarea lunecósă,
Rėtăci la altă casă
Unde-a fost fată frumósă.

Păseruica cãntă 'n ėrbă,
Trece badea nu me 'ntrebă,
Gărdești că nu i-am fost dragă,
Și eu trec și nu-l întreb
Numai cu ochii-l petrec.
Mulțamescu-ți bade ție,
Că m'ai lăsat tu dintőie,
Că și eu te-aș fi lăsat,
Dar m'am temut de pėcat,
Că prė mult drum ai cãlcat
Și pe ud și pe uscat.

Ioan Maior.

* Póte fi și küesög, decă conceptul se referă la cap, eu înțeles de căpėstru; și atunci kües e dintro rădăcină cu: căciuga rom, un peșce cu capul lung. — căciulă, acoperement de cap

O carte de vizită.

Navelă.

De Maurice Maugéot.

I.

Erau trei — totdeauna aceiași — în salonul japonez al Blânși Maupas. Ei se numiau (și cunoșteți aproape) Patriciu, Frederic și Marcel. Fiecare avea eticheta sa parisiană, originalitatea sa de om său de artist și ultimele rămășiți ale unei averi șburate.

Sera de vără se petrecea foarte dulce. Ca de ordinar, se vorbea de toate, mai ales de amor. Stăpâna casei — care nu era amanta nimului, după câte se spuneau — ascultă, lăsa să se spună, suridea, câte-odată, cu eternul său suris de sfînx ne înțeles, său mai bine de chimera imposibilă. Răsturnată în fotoliul său cel lung, cu trăsurile feței în armonie, ea părea prezente și în același timp departe.

Toți o adorau de giaba de lupi întregi. În fiecare seară, la miezul nopții, — după o strângere de mână amicală, — se retrăgeau împreună; nici unul nu se întorcea mai târziu; toți o șcieau bine asta, căci fiecare supraveghea cu gelosie pe ceilalți doi.

Erau unsprezece ore. Cele trei ferestre deschise lăsa să intre afară suflări calde și liniștite, încărcate de parfumul tuturor florilor din grădina ațipită. — Nici odată poate n-o dorise încă atât de mult. Ea își cunoștea meșteșugul său de femeie precum îl știuse odinioară ilustrele amezeze din timpurile rămași poetici, amantele eroilor, regilor său ale marilor războaie. Dar ea intră adevăr frumoasă? Nu, fără îndoială: dar plină de nuri, atractivă, cu înfățișarea pasionată, decât nu de inimă. În copilărie trebuie să fi fost ocheșe; acum, părul său văpsit în culoarea aramei roșii, după moda Venetienelor scumpe lui Titien, însuflețită palidul său obraz și privirea sa încruntată. Foarte mare, cam slăbănogă, cu apucături hotărâte, plăcute tinerilor băeți, cari o visau ca amantă și ca amică. Ar fi fost, bine înțeles, în repaosul orelor nebune d'a dormi pe inima ei ținându-i mâna. Abandonul și increderea, în greutățile leneșe, se înțelegeau profund lângă densa, căci ea trebuia să găsească, să știe vorbele trebuincioase și asigurătoare, apoi... Ce să mai spun? Ea era un corp, o inimă și-un spirit. Cel puțin astfel și-o închipuiau credincioșii și curtenitori în lungile lor visări, după ce o părăsiau.

Ea servi ceaiul, apoi cu nepăsare, aprinse o țigară la lampă. Și canțoneta, ditriambică femeilor, urmă într'un trio de voci ce se ridicau.

— A iubi, afirmă Patriciu, este lucrul cel mai greu din lume. Acum șase luni aș fi dis imposibil. Vorbesc bine înțeles pentru omenii cari au trăit bine, dela douăzeci de ani cari au cunoscut cele mai mari nebulii. Aceștia sunt singurii interesați, nu este așa?... Ceialalți nefiind decât niște trași pe sfără predestinați, trași pe sfără de alții, păcăliți de ei enșeși, naivi și grosolani, incapabili d'a distinge o fantasie d'o pasiune adevărată...

— Marchise, nu cumva ești giuvaergiu? întrepruse tinera femeie... Eu iubesc mai mult inimile noi de tot.

Cei trei tineri plecară capul.

— Nu e atata subtilitate în amor, dișe Frederic, dar cineva nu iubește decât odată.

— Pentru ce? răspuse Marcel. Eu, imi inchi-

puesc cu plăcere că se iubește odată mai mult decât toate celelalte, și că acea dată, e pentru totă viața.

— Dar cum se cunoșce, obiectă Blânșa, decât data aceea e cea din urmă? Pe cât timp inima bate, cineva poate să mai iubească încă, mai departe, mai tare...

— Dta nu vei iubi nici odată? răspuse Marcel cu asprime. Nu vorbi, lasă pe ceilalți ca să vorbească. Mulțumește-te d'a fi pretecestul, cauza, căci nu ești în stare d'a resimți prin dta singură.

— Mulțumesc... cu toate acestea poate...

— Cum și când atunci?

— Ecă ceea ce înseamnă că o femeie, destinată ca să iubească mai curând său mai târziu, c'ar trebui fără dor și poate să cedeze unuia din dvostre, că numai dvostre trei într'un cuvânt, înțelegeți cel puțin o unitate perfectă, irezistibilă.

— Nu... dar ce trebuie să facă său să fie, cineva pentru ca să fie iubit de dta?

— Nu știu.

— În momentul acesta, se opri o trăsura în fața porței. Sună. Câinii începură să latre, apoi tăcură, ca și cum ar fi mirosit p'un prieten.

— Cine să fie la ora asta?

Intră fata din casă. Un domn cerea ca să fie primit,

— Ți-a spus numele? întrebă ea.

— Dișe că nu e cunoscut de dâna.

— Atunci să umble sănătos.

Slujnica eși și se întorse îndată. Acel domn insistă ca să fie primit și-i dăduse o carte de vizită.

— Dă-mi-o incoa! dișe Blânșa, c'un ton iritat. Cei trei amici ai ei, puțin cam palidi, o priviau în față.

Ea luă cartea și citi:

JEAN BOULET

milionar.

— Ce înseamnă asta, murmură ea intrigată... E foarte bizar, într'adevăr...

— E grosolan!

— E o prinsore!

— E un nume de ocnaș!

— Ta, ta, ta! spune-i să între.

— Oh! făcurea câte-și trei pe rând.

— I-ascultați, domnilor... Pare-mi-se că sunt în casa mea, cred!

II.

El fu introdus. Era un tiner foarte înalt, foarte ocheș, foarte frumos, și foarte corect. Intrând salută pe toți, fără a părea surprins d'a găsi acolo instalate trei persoane, din care una putea să fie la densul acasă.

— Dle, dișe Blânșa, arătându-i un scaun, ești poate surprins că te primesc fără ca să te cunosc. Cartea dtale de vizită e atât de straniu redigeată, încât am avut curiositatea ca să cunosc originalul (imi permiți cuvântul acesta)... care se anunță astfel. Dnii aceștia sunt amicii mei, poți să vorbești dar în fața lor; — ș-acum cărei întâmplări dătoresc onorea visitei dtale, dle milionar?

— Nu, dnă, nu sunt surprins de primirea asta. d'acastă curiositate, răspuse noul venit. Dă-mi voie ca să nu răspund îndată ultimei dtale întrebări, și

să-ți spun mai înainte de toate în ce sanctuare renumite de nepetrunșătoare am intrat mulțumită acestei hârtii magice. Numele meu este foarte simplu, pentru că nu-mi place să cumpăr trei sau șase ducate, lucrul fiind prea banal; — milionar vrea să țină, ai ghicit-o bine înțeles, că posed o avere colosală; dar ar fi un gust prost pentru a pune p' o carte: *Domnu X. . .*, e patruzeci de ori milionar. Cu toate acestea eu sunt sepu puțin îmi mai lipsește d'a fi.

Jean Boulet, făcând o pauză savantă și privi pe auditorul său. Toți îl priveau cu mirare. În ochii bărbatilor acea mirare aprindea luciri posomorite de necaz născând; dar Blansa, din contră, aplecată înainte, cu luare aminte, părea subjucată, fermecată, deja cucerită.

— Urmăză, ți se dăna, răzământându-se de spatele fotoliului.

El urmă:

— De și număr d'abiă treizeci de ani, am vădit mult timp, ca analist subtil toate lumile cunoscute sepu ce sunt de cunoscut și în ocaziunile acestea s'a vădit puterea banilor totdeauna în avantajul meu. Scurtez: Mulțumită bogăției mele, am vădit totul, am făcut și imposibilul. În India, pe Gange, derivișii au întrerupt visările lor la apropierea mea; ipnotizați din nou prin aurul meu, m'au condus în templele lor, imposibil de intrat altora; am foiletat c'un deget desprețuitor manuscrisele lui Brahma, pe cari mi le explica un bătrân fără vârstă incetșor. — În Asia, în Africa, haremurile cu podina roșie, cu mosaicul sângeros, s'au deschis în fața mea; am stat acolo atât cât mi-a plăcut. Plătiam, ecă totul. — În Siberia am făcut să fugă șapte sclavi. Țarul me plictisă. — În Germania, șefii nihilști m'au primit la intrările lor cele mai secrete; toți strigau ș-amenințau pe bogății după pământ; eu strigam și mai tare decât ei. — În Anglita, am îmbătat grănic pe cel mai înalt magistrat, care ș-a uitat demnitatea și stabilitatea, chiar în consiliul privat. — În Franța, am oferit o cină unor lete ore-cari în refectoriul dela Trappe. Am făcut p' o ducesă bătrână să cânte »Marseilleza«, inzeștrându-i p' o nepoată. — În Italia voiă să me facă cardinal. Am refuzat din orore pentru culorele băte-tore la ochi. . . Ce să ve mai spui?

— Sunt colonel în Mexic. — La Tortoni, se jură c'am spirit natural. . . Me credeam așa ajuns până la straniu. . . la imposibil. Eri am recunoscut că toate acestea nu erau nimic încă, pentru că nu fuseseam primit încă în intimitatea Blansii Maupas, femeia cea mai orgolișă, având casa cea mai închisă din Paris. Se mai țiice și femeia cea mai frumoșă. Atăta frumusețe, mister și răcělă m'au tentat. Am voit să rischez ș-acestă din urmă aventură, — ș-am venit. . .

— Cesar a complectat frasa. . . murmură Blansa, cu privirile rătăcite pe tavan.

— Și, întrerupse repede Patriciu, în călătoriile dtale, domnule, n'ai întâlnit nici odată vre-un tâlhar care să-ți sară asupra sepu vre-un gentilom pentru ca să-ți tae gătul?

— Nu, un tâlhar n'ar îndrăsnî, pentru că e prea sărac. Un gentilom? îl recus, nu me bat. . . Sunt prea bogat. Partita n'ar fi egală.

— Dar decă te-ar insultă, cu toate acestea? întrebă Frederic, sculându-se foarte serios.

— Aș pune pe oameni plătiți ca să-l omore. Sunt bogat ca regii și fac ca dēnșii.

Se făcând o tăcere de surprindere. Sună mieșul nopței. Cei trei amici se sculară ca de obicei.

Jean Boulet strigă:

— Da, mi s'a spus și asta, uitasem. E ceva mai greu încă decât a străbate la Blansa Maupas; —

acēsta e d'a stă după ce a sunat mieșul nopței.

Blansa eră în picioare; o increșitură mare, vointară, îi tăia fruntea între sprincene; ea privi drept în față pe Marcel, Frederic și Patriciu.

— Plecați, domnilor, acēsta e ora dvăstre.

Câteși trei făcură o mișcare de amenințare, dar se stăpâniră numai decăt, se inclinară în fața ei, cu mărtea în inimă, ș-apoi eșiră împreună ca de obicei. Părta scărșind se închise după dēnșii în umbră. Noptea urmă, liniștită, transparentă, cât se pōte de dulce. Și cu toate acestea pentru ei totul se schimbase în univers.

III.

De cincisprezece zile se intruniau pentru a vorbi încă de dēna, jurându-se d'a nu o mai vedea nici odată. Frederic slăbise, Marcel se îngălbenise și lui Patriciu i se albise părul.

Între ei erau reamintiri eterne, și suvenirii melancolice. Se hotărșiră ca să asasineze pe Jean Boulet; dar Jean Boulet nu se mai găsiă nicăeri; numai eșise dela Blansa. . . Oh! omul acela! . . .

Într'o sēră, Frederic sosi, pe jumătate vesel, pe jumătate tragic și d'abiă suflând strigă:

— Milionarul nu e decăt un aventurier! nici gologan chior, amicii mei! Sântem rēșbunați!

— Adevērat? . . . Atunci e un om de spirit, respuse Marcel c'un oftat lung.

— Dar Blansa, ce țiice ea de dēnsul! întrebă Patriciu, inveselit.

— Blansa? Il adoră!

Ētă, mamă!

— Veți ilustrațiunea din nr. acesta. —

Anica și Petre sunt soră și frate. Petre e mai mic și din cauza asta Anica își pretinde superioritate. Ea grigēscă de frățiorul ei, când mama nu-i acasă, ea o suplinește. Și trebuie să și grigēscă, fiind că Petre nu-i prea ascultător. Ētă ș-acum s'a urcat pe mēsă. L'a și pērit Anica la mama, strigēnd:

— Ētă mamă!

I. H.

Literatură și arte.

Șciri literare și artistice. *Di G. T. Buzoian* a publicat la București partea a doua din »Șcițe geografice«, care cuprinde județele României și țērile vecine. — *Di G. Vasilescu*, tinerul sculptor român, care studiează șcōla frumōselor arte din Veneția, face progres mare; diarul de acolo »Il Risveglio« scrie despre dēnsul în termeni foarte călduroși.

Nunta la Români. Acesta e titlul unui volum, care cuprinde un studiu istorico-etnografic comparativ de dșōra Elena Sevastos, premiat de Academia Română cu premiul Eliade-Rădulescu 1888, edițiunea Academiei Române. De și lucrarea nu este tocmai completă, conține înse multe obiceiuri prea interesante, ceea ce se vede și din următorul cuprins: I. Înaintea logodnei: Cum se dau în dragoste, Cum se vrăjesc fetele spre St. Andrei, Cum se vrăjesc în ajunul Crăciunului, Vrăjile spre St. Vasile, Cum se vrăjesc în ajunul Bobotezei, Vrăjă de dragoste din Botoșani, Vrăjă de ursită din Dorohoi, Farmec de dragoste, Descântec de dragoste, Facere de dragoste, Vrăjă de ursită, Vergelul, Șeșetōrea din casă, Înainte de stărostie, Stărostia și peșitul, Cătători de casă sepu cercători; II. Logodna sepu incredințarea: Croitul, Până la nuntă; III. Nunta: Joi: Cernutul, jōcă si-

tele, bat sitele, plăcinte; Vineri: Claca lemnelor, adusul lemnelor, lemnele; Sâmbătă: La casa miresei, Berbenocul, La casa miresei, Tunsul, bărbieritul; Duminecă: La casa miresei, Busuiocul, bradul, mărgele, colăcărie, conăcășie, Orație, Inchinarea darurilor miresei, Inchinări a straelor la mirăsă. Cei cu schimburile, Vătășelul, Orațiunea paharului, Cântec la casa miresei, Iertăciune, Când mirăsă pleacă dela casa părinților ca să se ducă la casa mirelui, Prietenele. Pintenul, Orația Pintenelui; Sâmbătă la casa mirelui: Pețela, duminecă dimineața, duminecă la nuni, Înainte de cununie, La biserică, După cununie, mēsa cea mare; IV. După nuntă: Luni ziua, Căntece, Târșaria, Luni sēra, Marți lēgă mirăsă, o invēlesc, o imbrobodesc, îi pun cārpa, Mercuri plăcintele, Duminecă Cale primară sēu cale pe mare, Colacii nunului, Mērul de cununie și Anece. Prețul 5 lei.

Istoria țiaristică române. În viața culturală a națiunilor țiaristica formeză un factor de frunte. Este dară de mare însemnătate o istorie a țiaristică. Dl. Alesandru Pop, arhivarul Academiei Române, vine să ne prezinte această lucrare. Volumul d-sale, extras din Analele Academiei Române, poartă titlul: „Bibliografia publicațiilor periodice românești și acelor publicate în limbi străine în România sēu de Români în străinătate, 1817—1887.» Indicațiunea această arată, că țiaristica română are un trecut abia de 70 ani. Primul țiar românesc înse nu apărū la 1817, ci numai s'a anunțat; numai la anul 1825 apărū »Fama Lipskei«, după care a urmat la 1829 »Albina Românească« la Iași de Asachi și »Curierul românesc« la București de Heliade. Lucrarea dlui Pop se împarte în două părți; în partea primă arată pentru fiecare an numele jurnalelor, de câte ori au apărut, formatul, numele directorului, redactorului, administratorului etc. apoi locul tipăririi și tipografia: în partea a doua ne oferă un indice alfabetic al tuturor țiarelor. Prețul 2 lei.

Compendiu de meteorologie de dr. A. P. Alexi, profesor la gimnasul superior rom. din Năsăud cu 4 stampe (19 figuri), 177 pagini. Din precăvântare se vede, că autorul a extras această lucrare din Raporturile gimn. de pe anii școl. 1887/8 și 1888/9, numai în 100 ees. Cartea se împarte în 2 părți și are următorul sumar: Partea I. Însemnătatea, dezvoltarea istorică și foloșele practice ale meteorologiei. Aci face autorul istoria meteorologiei, apoi dezvoltarea ei la diferitele state pr: Austria, Ungaria, România, Germania, Olandia, Marea Britania și Irlanda, Rusia, Belgia, Danemarca, Helveția, Norvegia, Svedia, Franca, Italia, Statele unite din America, Portugalia. Arată dezvoltarea meteorologiei prin conferințe și comitete meteorologice internaționale. Pe urmă arată foloșele practice ale meteorologiei. Partea II. Elementele meteorologice și îndrumările pentru facerea de observațiuni meteorologice. Mai întâi tracteză despre aerul atmosferic. Măsurarea presiunii aerului atmosferic cu barometrele. Despre căldura aerului și măsurarea ei. Variațiunea raportului de insolațiune în decursul anului și cea cauzată prin insolațiunea de peste Ți. Despre anutimpuri și variațiunile cauzate prin referințele climatice. Despre termometre. Instrumentele despre măsurarea temperaturii pământului, pentru determinarea temperaturii isvōrelor, a riuurilor și a mării. Despre hydrometeore, hygrometre și psychometre. Variațiunea umidității aerului peste Ți, peste an și din diferitele ținuturi. Despre rouă, brumă, neguri, nori, plōie, omet, mazărică etc. Aparatele despre măsurarea hydrometereilor (Pluviometre) a evaporațiunii și a filtrațiunii apei. Despre vânturi, fortune, uragane, direcțiunea vânturilor și intensitatea lor. Alțarea acestora (cu girneta.) Alte fenomene. Pe

urmă despre îndrumările la facerea de observațiuni și despre calculările meteorologice. Cartea se află în deposit spre vânzare la librăria Concordia din Năsăud, cu prețul de 1 fl. 60 cr. sēu 4 lei.

Carmen Sylva franțozeșce. În curēnd va apăre la Paris un volum de novele de Carmen Sylva, traduse în limba franceză de Robert Heler, secretarul particular al reginei Elisabeta. Prefața va fi scrisă de romancierul Pierre Loti.

Autografele lui Varlaam mitropolitul. Dl. V. A. Urechia a făcut Academiei Române din București, în ședința dela 21 decembrie 1888, o comunicațiune relativă la îndreptarea biografiei mitropolitului Varlaam; această comunicațiune se basază pe niște documente autografe ale mitropolitului, pe care le-a descoperit dl. Urechia și care acuma au eșit în o broșură estrasă din Analele Academiei. Autografele sūnt tōte din timpul când Varlaam se rătresese din scaunul mitropolitan la viața mai liniștită a monastirii Secului. Prețul 50 bani.

Moratorium. Domnii țerilor române avut-au ei dreptul de a opri ca sineturile să fie exigibile la ziua însemnată în ele și să amāne scadența lor în indefinitely? La această întrebare răspunde dl. V. A. Urechia printr'un chrisov din 1825 iulie 28, prin care domnitorul Ioniță Sturza ordonă păsuirea de plată a datorilor vonicului Vasile Roset. Prețul 20 bani.

Studiu asupra climatei Bucureștilor în anii 1885—1888, de dl. Ștefan C. Hepites, directorul institutului meteorologic din București, a eșit de sub tipar acolo, extras din Analele Academiei Române. Într'acesta broșură s'a coordonat într'un mod sistematic, numeroșele observațiuni meteorologice, ce în curs de 4 ani au fost adunate de institutul meteorologic al României. Prețul 1 leu 50 bani.

Carmen Sylva în America. În ultimul număr al revistei mensuale „The Sunny Hour“ ce apare în New-York și care e redigeată exclusiv de copii mai mici de 16 ani, se află publicată o poezie tradusă în englezeșce, a scriitōrei nōstre Carmen Sylva.

Veronica Micle. »La revue de l'Orient« în ultimul număr consacără un articol, prin care face necrologul repozatei poete, dna Veronica Micle. Revista din Budapesta aduce elogiul memoriei scriitōrei răpită prē de timpuriu dintre noi.

Reforma metodului în studii și pedagogie. Procedarea intuitivă, heuristică în serii zero-maximale, cu aplicațiune mai particulară la studiile psihologice de I. P. Florantin profesor de filosofie, apărut acum în edițiunea librăriei Ig. Haimann în București. Prețul 1 leu.

Cinci reviste noue. La București au să apară la începutul lui octombrie tocmai cinci reviste literare noue și anume: Nouă Luptă Literară, Școala Nouă, Eminescu, Dimbovița și Generațiunea Nouă. Tōte vor fi redactate de tineri.

Altă revistă. La 1/13 octombrie viitor ese la București o nouă revistă, intitulată »Revista autografă.« Fiecare autor va scrie cu mâna-i proprie articolul și apoi se va trage pe poligraf. Cu această se fac deja 6.

Teatru și musică.

Știri teatrale și musicale. Dl. D. Th. Șperanța lucrēză la o nouă piesă originală, intitulată »Ierba fierului.« — Dna Darlōce a dat de curēnd un concert la Iași, cu concursul dlor Ed. Caudela și I. Meisner. De acolo a plecat la Odessa, unde este anunțat un al doile concert al seu. — Violinistul Micher va înprinde în curēnd un turneu artistic în mai m

orașe din România, unde va da câte un concert; apoi va merge în străinătate. — *Dna Irena de Vladua*, distinsa cântăreță română, în drumul său spre Italia, unde s'a angajat la opera din Neapolea, se va opri la Brașov, unde va da un concert. — *Dl G. Gabrielescu*, simpaticul tenor, care nu șcim pentru ce n'a fost angajat la opera italiană din București, a sosit din străinătate la Craiova în mijlocul familiei sale.

Concertul și teatrul din Caransebeș. Vorbind de adunarea generală din Caransebeș a Societății pentru fond de teatru român, »Luminatorul« serie: Mândria și efectul real și de mare valoare culturală a adunării din est an a fost escelarea corului vocal al plugarilor români din Chiseteu, mai ales prin producțiunea piesei teatrale scrisă de dl Iosif Vulcan, »Ruga dela Chiseteu«, dată în sera din 29 sept. La sosirea corului cu stégul la stațiunea căii ferate din Caransebeș reuniunea de cântări d'acolo sub conducerea dlui Secuens, intimpină cu cântarea mottului pe corul seu, care apoi mulțami asemenea cântând motul seu. Dl asesor consist. T. Barzu apoi bineventă în puține cuvinte alese pe corul dela Chiseteu, în al cărui nume dirigentele seu neostenit dl preot Lucian Sepcețian mulțami în accente sincere și căldurose. Sera apoi la terminul statorit sala cea mare din otelul Lichtenekert se umplu peste totă așteptarea cu un public românesc din loc și giur. Numerositatea dōmnelor și dșorelor eră respectabilă. Concertul îl deschise corul Chiseteului cu »Serenada.« Atât la presintarea sa pe scenă cât și la incheierea piesei repetitele aplause îndelungate și aclamațiuni șgomotoșe pare că nu mai erau să incete. La dorința unanimă a lumii din sală, corul avu bunătate a cântă »salata italiană«, care piesă fu incununată cu salve de aplause. În decursul cântării acestei piese se întâmplă regretabilul incident, că o parte a podiului teatrului din Caransebeș se rupse de ponderositatea corului din Chiseteu. Cutote aceste și de și vro doi eșși dintre ei picară, totuș bravii coriști nu se conturbară nici o minută, nici în ton nici în tact, ei continuară și slărșiră cucerind publicul întreg, care i remuneră cu totă simpatia sa. Celelalte piese de concert le execută foarte bine reuniunea de cântări din Caransebeș cu minunatul seu solist dl D. Terfaloga. După o scurtă paușă urmă piesa teatrală. Producțiunea ei avu efect deplin, eră debutarea coriștilor plugari în rolurile lor au pus în uimire chiar și pe cel mai pretențios critic. Astadată din nou s'a arătat, că inteligința țeranului român și mai ales a coriștilor români din Bănat este admirabilă. În acest înțeles s'a sprimat și Pré Sântia Sa episcopul dieceșei Nic. Popea, care onoră cu presința sa acea seră literară. Autorul piesei eșsuși eră peste măsură surprins și încântat. Se pricepe, la incheiere, coriștii diletanți în frunte cu sufletul lor diregiator fuseră aclamați și de publicul deplin mulțamit. Se pōte profeti, că piesa puținel încă ajustată și după impregiurări localisată, se va vulgarisă în timpul cel mai scurt la tōte corurile vocale române și nu va perī nici când dintre petrecerile poporului. Ideea piesei este nimerită și lucrarea reușită. Seria producțiunilor se incheiă prin pré bine reușitele tablouri »Coriolan.« După incheierea producțiunilor sala se umplu cu mese întinse și petrecerea socială cu cântări și cu cuvinte de îmbărbătare și de bucurie se îndelungă până în ziori, când corul din Chiseteu și unii oșpeți se rentōrseră acasă.

Teatrul Național din București. Deschiderea stagiunii s'a anunțat pe joi la 28 septembrie (10 octombrie) cu drama franceză »Familia Rantzau.« Se vor mai jucă: Marcela, Messalina, Roger la Houte, Oedip rege, Antony, Dșora de Belle-Isle, Adriana Leconorew, Galeotto, Maxivel, Egmont, Tartufe, Demi-Monde, Fe-

meile nōstre, Scepticii, Irina schinteie, Falanga Jună, Tata-Moș, Cușca Leului, Imprumută-mi nevēsta, Vinul de Cotnari, Morunul, Lauta de Cremona, Lupta între femei. Dl Gion trage atențiunea direcțiunii și asupra unei piese a lui Iosif Vulcan, care s'ar află în cartōnele direcțiunii; dar asta e erōre, căci redacterul foii nōstre nu are acuma nici o piesă la direcțiunea Teatrului Național din București. — *Represintatiunile de operetă* în limba română se vor incepe la 2/14 decembre. Se vor jucă: Fata mamei Angot, Dōmna Juanita, Voevodul țiganilor, Suratele vesele dela Windsor, Diua și nōpcea, Marele Mogol, Fatinița și altele. — *Opera italiană* ș-a anunțat deschiderea stagiunii pe 24 sept. (6 oct.) cu »Aida.« Stagiunea va fi de doue luni, în care se vor da 35 repesintatiuni. Repertoriul: Aida, Rigoletto, Ugonoti, Lucia, Ebreia, Faust, Sonnambula, Ernani, Africana, Puritani, Trovatore, Borgia, Favorita, Carmen, Ballo in Maschera, Gioconda, Mignon și Fra Diavollo.

Conservatorul din București. Ni se spune serie »Românul«, că în a doua jumētatē a lui septembrie, conservatorul român de musică și declamațiune implēșce 25 de ani dela fundare. Pentru serbarea acestui pătrar de secol, direcțiunea conservatorului, în unire cu aceea a Teatrului Național, vor combină o repesintatiune la care vor luă parte atât elevii cei vechi, ađi artiști, cât și cei noi.

Concertul Burada la Paris. I se scrie din Paris »Fulgerului«, că în ziua de 10 septembrie s. n., profesorul conservatorului din Iași, dl Th. T. Burada a dat un concert la espositia din Paris, cu un succes strălucit. Dl Burada a esecutat, în presința unui auditor compus din mii de persoane, mii multe bucăți de coucert, cari au fost foarte bine primite. La urmă a cântat »doina«, »buciumul« și mai multe alte căutece naționale românești, din cele mai caracteristice, cari au plăcut foarte mult auditorului, producēnd un entusiasm nedescriptibil. Acompaniamentul la piano a fost ținut de cătră dl Georges Lamotho, pianist compositor și organist al M. S. regina Spaniei Isabela II. Etă cum se esprimă diarul parisian »l'Esclair« (Fulgerul) asupra valorosului nostru artist: Dl Th. Burada, profesor la conservatorul din Iași, a raportat la Paris un foarte mare succes. Dl Burada, care a fost ascultat și în provinciile balcanice, e un artist de mult talent, care-și mănueșce arcușul cu un brio și o siguranță ce-l clasēză printre maiștri. Afară de acēsta, dl Buradu a fost viu felicitat de mai multe somități musicale din capitala lumii civilizate.

Lăutarii ploșceni, cari sub conducerea maestrului Dobrică au pornit la Paris, s'au rentors, fără să fi putut ajunge acolo, din cauza timpului nefavorabil. Au cântat inse la Brașov, Sibiu, Arad, Lugos, Timișora, Seghedin, Budapesta și Viena, fiind prețindene bine primiți.

Biserica și școlă.

O biserică monumentală în România. La 8/20 septembrie s'a târnosit biserică din comuna Bușteni după domeniul Corōnei cu același nume. Acēstă biserică s'a ridicat cu cheltuēla regelui din fondurile veniturilor domeniului Corōnei și a costat mai 100,000 lei. Sfințirea s'a oficiat de cătră mitropolitul primat, în presința regelui, a principelui regal, a miniștrilor și unui imens public ce venise intr'adins. După serviciul divin s'a ținut un cuvēnt de cătră mitropolitul în numele clerului, și altul de primarul din Predeal în numele comunelor ce deserveșce biserică. În urmă, regele s'a întreținut cu mai multe persoane și a felicitat pe dl architect Socolescu pentru modul cum

